

Apskritasis stalas, skirtas nevyriausybinių organizacijų, dirbančių su šeimomis, bendradarbiavimui“
Lietuva, 2013 m. rugsėjo 19 d.

Anton Žarov, advokatas,
Maskvos advokatų rūmų narys,
Vaikų apgyvendinimo šeimose specialistas,
“Įtėvių mokyklos” dėstytojas (labdaros fondas “Siemja”),
Rusijos švietimo akademijos universiteto, Plechanovo vardo Rusijos ekonomikos universiteto
kviestinis dėstytojas (Maskva),
Maskvos gyventojų socialinės apsaugos departamento ekspertas,
Ekspertinės tarybos nepilnamečių klausimu prie Maskvos srities gubernatūros komisijos narys (iki
2012 m.)
RF Valstybės dūmos komiteto federalinio susirinkimo moterų, šeimos ir vaikų klausimu ekspertinės
tarybos narys (iki 2011 m.),
RF Federalinio susirinkimo tarybos tarptautiniam humanitariniam ir techniniam bendradarbiavimui
ekspertinės grupės komisijos narys,
Maskva, Rusija

Kaip sudominti įvaikintojus ir globėjus: globos ir rūpybos įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo patirtis

Šiandien Rusijoje daugiau nei 120 tūkstančių vaikų, likusių be tėvų globos, gyvena įvairių formų vaikų globos institucijose ir galėtų būti įvaikinami, globojami ar kitu būdu priimti į šeimą. Deja, tai nevyksta taip dažnai, kaip norėtųsi. Kodėl? ¹ (¹ Juolab ypač stebina, nes globos ir rūpybos įstaigos (t.y. vaiko teisių apsaugos skyrių analogai Rusijoje) yra motyvuotos perduoti vaikus į šeimas, skirtingai nei vaikų namų darbuotojai, kurie gauna finansavimą už kiekvieną vaiką. Kiekvienas perduotas į šeimą vaikas tai „darbas“, kuris globos ir rūpybos įstaigoms yra garantuotas metų metams, nekalbant jau apie tai, kad tai malonu iš žmogiškosios pozicijos ir palaikoma visuomenės.)

Jie šitą klausimą užduotume vaikų globos ir rūpybos specialistams, tradicinis atsakymas būtų toks: „niekas neima“. Įtėvių ir globėjų, kurie norėtų priimti į savo šeimas vaikus, labai trūksta.

Ne, prie „mažų“ – netgi eilė, kūdikis atranda šeimą per savaitę- kitą, čia terminai lemia tik dokumentų paruošimo galimybes. O štai ką daryti su neįgaliais (tame tarpe ir protiškai

sveikais, ir su tais, kurių sveikatos apribojimai ne tokie žymūs), su „suaugusiais“ vaikais („niekas neima“ vyresnių nei 7 metai), su tiesiog apleistos sveikatos ir vystymosi vaikučiais- niekas nežino. „Neima“- ir viskas. Nėra norinčių.

Užduokim klausimą: kodėl žmonės išvis ryžtasi priimti vaiką, svetimą vaiką, į savo šeimą? Sąlygiškai motyvaciją galima suskirstyti į dvi dideles grupes: „aš“- motyvaciją ir „jie“- motyvaciją.

Pirmiausia prie globos ir rūpybos įstaigų slenksčio atsiduria žmonės, kuriems reikia kažką pakeisti (papildyti, kompensuoti) savyje (savajame „aš“) ir jie mato paprasčiausią kelią – paimti vaiką, kuris tas problemas padės „išspręsti“.

Pirmiausia įvaikinti siekia nevaisingos poros ir vienišos moterys (vyrai irgi pasitaiko), kurių motyvacija yra pakankamai aiški: reikia būti „kaip visi“, „taip pat turėti vaikų“ ir kitos panašios variacijos šia tema.

Kreipiasi ir „pagyvenę“ potencialūs įvaikintojai ir globėjai (toliau vadinami trumpai įvaikintojai), kurie susidūrė su tuo, kad jų vaikai užaugo, anūkų nėra (ar kol kas nėra) ir rūpintis daugiau nėra kuo. Klasikinis motyvacijos pavyzdys- pagyvenusį, išauginusių septynis vaikus, nusipelnusių globėja, bet, deja, pasiekusi garbingą amžių: „Duokite man tris- keturis, aš noriu vėl „sėsti prie puodų“. ² (² *Tikriausiai, globėja mėgsta gaminti didelei šeimai.*) Tokio tipo motyvacijai yra netgi terminas- „**tuščio lizdo** efektas“. Suprantama, tai įvaikintojo problemų sprendimas, bet ne vaiko.

Verta pažymėti ir pakankamai reikšmingą įvaikintojų grupę, praradusių (dažnai, ne taip seniai) savus vaikus ir siekiančius kompensuoti **netekti**.

Kita reikšminga įvaikintojų grupė (Rusijoje tai būdinga Kaukazo tautų atstovams), kurie ima savo „nenusisekusių“ **giminaičių** vaikus todėl, kad taip reikia, todėl, kad taip nusprendė seniūnai, na ir todėl, kad „nepatogu prieš kitus giminaičius“.

Paskutiniaisiais metais atsirado globėjų, motyvuotų akivaizdžiai **merkantiliai**: „Man reikia paimti keturis vaikus, to mums užteks, kad per du mėnesius pabaigtume remontą ir pristatytume verandą“. Čia netgi komentarai nereikalingi.

Reikšmingas skaičius įvaikintojų kreipiasi prašydami vaiko, kad išspręstų tas ar kitas vidines savo problemas: vienatvę, senatvės baimę („niekas vandens stiklinės nepaduos“), poreikį būti reikalingu, ar tiesiog - meilės gyvenime trūkumą. Žmonės nori realizuoti save, suteikti pagalbą „vargšui, nelaimingam“ vaikeliui (tokių daug atsiranda po kokių nors kraupių „našlaičių“ istorijų publikacijų). Suaugusio žmogaus savirealizacijos gyvenime poreikis, žinoma, pagirtinas, bet tai spręsti naudojant realaus mažo žmogaus realų gyvenimą - neleistina.

Kita įvaikintojų dalis orientuota, pirmiausia, į vienokių ar kitokių vaiko problemų sprendimą, o kai kada ir bendrai, visuomenės.

Daug kartų teko girdėti apie tai, kad šeima turi **resursų** (taip pat ir materialinių) ir yra pasiruošusi jais dalintis su mažu vaiku, išleisti jį gyvenimą. Minėtą motyvaciją verta atskirti nuo poreikio išspręsti vidines šeimos problemas: joks įvaikintas vaikas negali „sutvirtinti šeimos“, greičiau kaip tik atvirkščiai, joks įvaikintas vaikas negali išblaškyti sėdinčios namuose namų šeimininkės nuobodulio ir t.t. Bet, kaip taisyklė, altruistinė motyvacija (padėti, jei pas mus yra tam jėgų ir priemonių) – pati „patogiausia“ specialistui, ir pati priimtinausia vaikui.

Yra įvaikintojų, motyvuotų **padėti konkrečiam vaikui**, apie kurio likimą jiems teko sužinoti. Kaip taisyklė, taip motyvuoti įvaikintojai gana lengvai sutinka padėti nebūtinai tam pačiam vaikui, dėl kurio jie atėjo, bet ir kitam, kuriam reikia pagalbos ne mažiau, jei pirmajam, dėl kokių nors priežasčių tapusiam negalimu įvaikinti.

Galų gale, atsiranda piliečių (sėkmingų ir be kokių nors neišspręstų vidinių problemų), kurių motyvacija skamba maždaug taip: „vaikas globos namuose- tai šalies gėda“. Negalima su jais nesutikti. Ir jei yra resursų, kodėl gi ne **padėti visuomenei** susitvarkyti su šia socialine „liga“.

Kokius įvaikintojus iš minėto sąrašo norėtų pakviesti globos ir rūpybos įstaigos?

Poros, kurios negali pagimdyti savo vaiko, globos ir rūpybos įstaigas atsiranda be papildomo kvietimo. Įvaikintojai su „netektimi“, „tuščiais lizdais“, ar sprendžiantys kokias nors savo vidines problemas, be išankstinio darbo su psichologu vargu ar gali būti rekomenduoti kaip įvaikintojai, nekalbant jau apie merkantiliai motyvuotus.

Žinoma, globos ir rūpybos įstaigos laukia sėkmingų, pasiekusių gyvenime, turinčių materialinių resursų ir stiprią psichiką, neturinčių vidinių problemų – štai tokių įvaikintojų. Kaip juos privilioti?

Jei žiūrėsime į problemą bendrai, „iš viršaus“, kaip valstybės veikėjai, tai reikia, žinoma, priimti eilę sprendimų valstybiniu lygiu.³ (³*Daugiau apie tai žiūrėti <http://zharov.info/adoption/ps-080227>*). Pirmiausia, įstatymiškai **“atverti vaikų globos namų duris”**, leisti, sąlygiškai, beveik kiekvienam norinčiam įeiti į šią įstaigą, dalyvauti jos gyvenime. Tai nelengva problema, bet išsprendžiama.⁴ (⁴*Pavyzdžiui, kaip vienas pirmųjų žingsnių Rusijoje siūlomas “patikėtinių tarybų” globos namuose sukūrimas, kurių viena iš funkcijų taps auklėtinių “palydėjimas”, t.y. savotiška “tėviška pagalba” išleidžiant į gyvenimą vaikus, ypač paauglius. Šiandien gi egzistuojančios “patikėtinių tarybos” iš esmės yra tik būdas surinkti iš rėmėjų pinigus.*) Deja, pasikeitimams, vykstantiems valstybės vyrų galvose, reikia pernelyg daug laiko.

Visa kita, bendrai, nereikalauja normatyvinio reguliavimo ir prieinama jau dabar.

Pirmiausia, tai absoliutus ir **visiškas pirminės informacijos apie vaikus**, kurie gali būti perduoti į šeimas, **prieinamumas**. Ši informacija turi būti visiškai prieinama internete ir nuolat atnaujinama.

Antra, reikia pakeisti visuomenės informavimo kryptingumą apie vaikų, netekusių tėvų globos, problemą. Šiandien masinėse informavimo priemonėse atsiranda valstybės lėšomis apmokamos, dviejų tipų publikacijos: arba vaikų veidukai vienodais marškinėliais, nelaimingi ir graudinantys, arba, priešingai, guvūs pasakojimai mamos - įvaikintojos (kaip taisyklė, daugiavaikės) apie tai, kaip gera auklėti septynis, ir trys savi nuo keturių įvaikintų “niekuo nesiskiria”. Ir ta, ir kita informacija laikraštyje (televizijoje) nenukreipta į tikrai “reikalingą” sėkmingų ir altruistiškai motyvuotų įvaikintojų auditoriją.

Reikia pasakoti apie vaikų, netekusių tėvų globos problemą ne “štai Mašos ir Vanios istorija” lygmenyje, o “įvaikintas vaikas tampa savu”, “jūsų paprastas poelgis gali padėti vaikui”, “atsakingi visuomenės nariai gali padėti išspręsti našlaičių problemą” lygmenyje – parodyti problemą ir kalbėti apie motyvaciją, būdingą “reikalingoms” įvaikintojų kategorijoms.

Trečia. Kaip nekeista tai kartoti, bet, pilietis, nusprendęs priimti vaiką į savo šeimą negali **savarankiškai** ir paprastai (internetu, per visuomenės informavimo priemones) gauti informacijos apie tai, kokia veikslių tvarka jo laukia, kokie yra apribojimai ir kokie dokumentai jam reikalingi. Iš dalies šį trūkumą kompensuoja tėvių mokyklos (ar kaip jos besivadintų), bet toli gražu ne visus iš tų, kurie galėtų ten atsirasti, ta informacija pasiekia.

Ketvirta kryptis - pilna vaikų, priimtų į šeimas **inkliuzija** į įprastą, “bendrą” aplinką. Jokių “įvaikinusių šeimų sąskrydžių” (išskyrus patį pirmą vaiko adaptacijos šeimoje periodą), tokio tipo renginyje vaikai būtinai turi būti “sumaišyti”: ir savi, ir globojami, ir įvaikinti. Globojamas vaikas turi eiti į įprastą mokyklą ir niekaip neišsiskirti bendroje vaikų grupėje. Kodėl tai svarbu. Žinoma, nuslėpti tai, kad vaikas yra globojamas ar įvaikintas ne visada įmanoma, bet ir nereikia. Ir tai, kad toks vaikas, kurį įprasta vadinti “ypatingu”, “ne tokiau”, yra kartu su visais- demonstruoja tėvams, kad jie gali priimti į savo šeimą dar vieną vaiką. ⁵ (⁵ *Didžioji įvaikintojų su altruistine motyvacija dalis turi savo vaikų.*)

Penkta. Sėkmingi žmonės siekia bendrauti su sėkmingais: reikia susitarti, kad **įvaikinančios “žvaigždės”** nebūtų paslaptis, o svarstymų visuomenėje objektas. Angelina Jolie privertė apie įvaikinimą susimąstyti milijonus moterų visame pasaulyje.

Šešta. Būtina **atsisakyti** globos, kaip išmokų globėjams šaltinio, **“reklamos”**. Man nežinoma, kad kas nors skelbtų apie potencialių įvaikintojų skaičiaus padidėjimą didinant išmokas. Ne, žinoma, auga skaičius merkantiliai (savanaudiškai) motyvuotų piliečių, kurių prie vaikų leisti ir per patrankos šūvį negalima. Jokio sėkmingo ir savimi pasitikinčio žmogaus, nei vienos šiltos ir

tvirtos šeimos jūs “neįkalbėsite“ priimti vaiką į šeimą, pažadėję pinigines išmokas.⁶ (⁶ *Autorius mano, išmokas globėjams reikia rimtai sumažinti apribojus gavėjų kategorijas. Negali uždirbti sau ir savo šeimai, neverta veržtis spręsti kitų problemas, neišsprendus savo.*)

Visa, kas aukščiau pasakyta, “veikia” esant **dviem**, gerai funkcionuojantiems mechanizmams: pirma, kvalifikuotai ir tiksliai dirbančiai **motyvacijos identifikavimo sistemai**, o antra, **įtėvių mokykloms**, transformuojančioms motyvaciją, dirbančioms su ja.

Nei vieno, nei kito globos ir rūpybos organizavimo darbuotojai, pavyzdžiui Rusijoje, neturi. Tai nėra net labiausiai išmanančio valdininko funkcija: sužinoti apie tai, ką žmogus mano, kodėl jis kažką daro. Šiuo klausimu neįmanoma veikti be nevyriausybinų organizacijų.⁷ (⁷ *Smulkiau apie tai žiūrėti: Vaikas turi gyventi šeimoje, o jo likimas – visuomenės rūpesčio objektas.// kalba pasakyta RF Federacijos Tarybos laikinosios komisijos tarptautiniam humanitariniam ir techniniam bendradarbiavimui ekspertinėje taryboje, 2011 balandžio 1 d.- <http://zharov.info/adoption/20110401-sf>)*

Be nurodytų dviejų veiklos krypčių, nevyriausybinių organizacijos gali efektyviau ir sėkmingiau veikti įtėvių šeimų tolesnio palydėjimo srityse. Paradoksalu, bet sėkmingesni ir altruistiškai motyvuoti įvaikintojai užduoda daugiau klausimų, nei tie, kam palydėjimas “išrašytas”, šeimos prieškrizinėse ir krizinėse situacijose.

Nevyriausybinių organizacijos (per renginius, visuomenės informavimo priemones, per savo narius, sponsorius ir pan., savo vidine, esmine motyvacija į teigiamą visuomenei rezultatą) geba užkrėsti įvaikinimo tema reikšmingą skaičių žmonių. O jei žmogus susimąstė apie vaiko priėmimą į šeimą pamatęs savo akimis tuos, kurie jau tai padarė- yra tikimybė, kad pats “pribręs” iki tokio sprendimo.

Taigi, koks gali būti “įvaikintojų kiekio padidrinimo” veiksmų planas?

Žinoma, tai pirmiausia klasikinė PR-kompanija. Reikia apsispręsti, ką būtent, kokią žinutę ir kokiais auditorijai mes norime pranešti, tada prašyti medijos paruošti straipsnį, siužetą, žinią būtent su tokiu požiūriu į situaciją.

Kokios žiniasklaidos priemonės reikalingos šiuo atveju? Sėkmingi žmonės greičiausiai neskaito nemokamų skelbimų laikraščio... Ir visiškai neįmanoma, kad jie ieškos straipsnių oficialiame vietinės savivaldybės internetiniame puslapyje. Vieną galiu pasakyti tiksliai: nei viena iš “padorių” medijų su reputacija, kiek prisimenu, neatsisakė padėti vaikams - našlaičiams atrasti šeimą.

Žinoma, globos ir rūpybos įstaigos tinklapis turi būti “prikimštas” informacijos. Mes laukiame, kad žmonės priims labai svarbų, galbūt patį svarbiausią savo gyvenime (ir, be abejo, patį svarbiausią vaiko gyvenime) sprendimą – tam reikia suteikti jiems suprantamą, prieinamą ir išsamią informaciją.

Ir galiausiai - mano požiūriu, svarbiausia. Bet koks darbas geriausiai sekasi tam, kuriam jis tikrai įdomus, o šitas susidomėjimas - iš įkvėpimo, iš širdies. Nemenkinant vaikų globos institucijų darbuotojų nuopelnų, pavyzdžiui, pakankamai sunku, kai kalbame apie žmonių likimus, dirbti nuo 9 iki 18 val. Nesigauna, ar ne taip? Ir jeigu nedarbo metu pavyksta "išmesti iš galvos" vaikus, tai galbūt, verta pagalvoti apie kitą darbą?

Nekomercinės organizacijos, kaip taisyklė, yra sukurtos žmonių, kurių susidomėjimas jų nagrinėjama problema kyla iš stiprios vidinės motyvacijos, yra asmeniškai svarbus. Tai - viena iš priežasčių, kodėl nevyriausybinės organizacijos, dirbdamos tiesiog už grašius, pasirodo žymiai efektyvesnės tokiose srityse, kur valstybinės organizacijos negali susitvarkyti, kiek neinvestuok.

Visi šie gyvenimo momentai, kai reikia ne sprendimo, o užjautimo, ne informacijos, o emocijų, ne faktų, o vilties, pasitikėjimo, įtikinimo – visur reikalingas nevyriausybinių organizacijų darbas.

Labai tikiuosi, kad šis nedidelis straipsnis padės jums darbe.

Keletas žodžių apie autorių

Anton Alekseevič Žarov – advokatas, kurio specializacija- šeimos ir juvenalinė teisė, dirbantis Maskvoje (Rusija).

Pagal pirmą išsilavinimą- žurnalistas, dirbo Rusijos valstybiniame radijuje, pirmosios šalyje interneto – redakcijos (radiostotis "Majak", Maskva) vadovas, po to buvo vieno iš stambiausių Rusijoje PR-agentūrų direktoriaus pavaduotojas (užsiėmė visuomenės nuomonės formavimo klausimais regiono, šalies mastu; rinkiminėmis kompanijomis).

Daugiau kaip 13 metų užsiima juvenalinės, šeimos, civilinės teisės klausimais neįprastai- nepilnamečių teisės požiūriu.

Daugelio įstatymų, šeimos ir civilinės teisės srityje, bendraautorius. Pirmos rusiškos „Mokyklos tėviams“ „teisinio kurso“ autorius (labdaros fondas „Siemja“), tapusiu valstybinės tėvių ir globėjų paruošimo programos pagrindu. Ilgametis „kvalifikacijos kėlimo“ kursų dėstytojas vaiko teisių apsaugos srities darbuotojams Maskvoje, Maskvos apskrityje ir visoje Rusijoje. Alternatyvios „Šeimos politikos RF“ rengėjas.

Paruošė specialų mokomąjį kursą Rusijos švietimo akademijos universitetui „Tarpvalstybinės šeimos: santuoka, vaikai, turtas“ (užsienio studentams).

Nuo 2011 m. dalyvauja renginiuose vaiko teisių apsaugos klausimais LR kaip dalyvis ir pranešėjas. 2014 m. planuoja atidaryti advokato kontorą atstovybę Lietuvoje.

Vedęs, sūnus- studentas.

Padėkos

Didžiausia padėka Zigmui Giedrimui (PPI) už kvietimą, rūpestį ir pagalbą.

Kontaktai

www.zharov.info

anton@zharov.info

+7-495-7285757

+37060248203